

Процес вступу до ЄС: Посібник для організацій осіб з інвалідністю

**Посібник Європейського Форуму
Інвалідності**

Жовтень 2024

Посібник розроблено в рамках проекту «Україна (Фаза 2) з фінансової підтримки CBM».

Цей документ підготовлено Іриною Текучовою, науковою дослідницею, Університету Мейнута (Ірландія).

Супервізія Джулії Траверсі, офіцера з гуманітарної політики ЄФІ.

Переклад на українську Олени Грабовської. Переклад здійснено в рамках проєкту «Підтримка євроінтеграційних процесів в Україні» за фінансової підтримки з Організації людей з інвалідністю Данії (DPOD).

Європейський Форум Інвалідності
Мундо Мадо
Авеню де Артс 7-8
1210 Брюссель, Бельгія.

www.edf-feph.org
info@edf-feph.org

Зміст

Про Європейський Форум Інвалідності	3
Контекст	3
Чому для ООІ важливо брати участь у процесі вступу до ЄС?	4
На якому етапі перебувають Україна, Молдова та Грузія в процесі вступу?	5
Як ООІ можуть брати участь у процесі вступу??	6
Що потрібно знати перед прийняттям рішення про участь у процесі вступу?	8

Про Європейський Форум Інвалідності

Європейський Форум Інвалідності (ЄФІ) є незалежною НУО, яка виступає за права 100 мільйонів європейців з інвалідністю. ЄФІ є унікальною платформою, що об'єднує представницькі організації осіб з інвалідністю з усієї Європи. ЄФІ управляється особами з інвалідністю та їхніми сім'ями. Ми є сильним, єдиним голосом осіб з інвалідністю в Європі.

Контекст

З червня 2024 року Україна та Молдова розпочали переговори щодо вступу до Європейського Союзу (ЄС). Шлях до вступу в ЄС часто є надзвичайно складним і комплексним для країн-кандидатів. Він вимагає значної готовності як з боку урядів, так і з боку громадянського суспільства. Для того, щоб Україна та Молдова досягли успіху в цьому процесі, їм необхідно:

- Виконати Копенгагенські критерії.
- Виконати зобов'язання за Угодами про асоціацію з Поглибленою та всеохопною зоною вільної торгівлі (УА/ПВЗВТ).
- Дотримуватись рекомендацій у "Пакеті розширення".

Повага та просування прав людини є однією з ключових умов вступу до ЄС. ЄС приділяє особливу увагу правам людей з інвалідністю в країнах-кандидатах. Деінституалізація, забезпечення доступності інфраструктури, інформації та послуг, просування інклюзивної освіти, реформування моделі оцінки інвалідності - це ті завдання, які Україна та Молдова мають виконати, щоб просунутися в переговорах про вступ до ЄС.

Незважаючи на те, що переговори про вступ є міжурядовим процесом, участь громадянського суспільства стає все більш важливою. Для організацій громадянського суспільства (ОГС), в тому числі організацій осіб з інвалідністю (ООІ), доступні різні інструменти участі. Ви можете брати участь безпосередньо, роблячи внесок у розробку законів, стратегій і планів, аналізуючи національне законодавство та законодавство ЄС. Крім того, ви можете зробити свій внесок опосередковано, реалізуючи проекти або ініціативи, які допомагають урядам виконувати свої зобов'язання у сфері інвалідності. Рівень участі часто залежить від можливостей організації.

Цей посібник містить короткий виклад основних висновків звіту «Інклюзивний процес вступу до Європейського Союзу з урахуванням потреб людей з інвалідністю: Приклад України, Молдови та Грузії».

Чому для ООІ важливо брати участь у процесі вступу до ЄС?

У найближчі роки Україні та Молдові доведеться прийняти десятки законів і реформ, пов'язаних з інвалідністю, щоб привести їх у відповідність до стандартів ЄС. У цьому процесі ООІ можуть відіграти важливу роль.

По-перше, ви можете поділитися **цінними знаннями та досвідом з перших рук**. Беручи активну участь у розробці, перегляді та впровадженні законів і реформ, пов'язаних з інвалідністю, ООІ можуть запропонувати практичні ідеї та рішення, які уряди можуть не помітити. Ваша участь гарантує, що політика буде не лише комплексною, але й ґрунтуватиметься на реальних фактах, що може зменшити затримки та помилки в законодавчому процесі. Це

прискорює узгодження зі стандартами ЄС і сприяє більш ефективному процесу вступу.

По-друге, ви можете відігравати **роль наглядча**, примушуючи уряди відповідати за виконання зобов'язань, взятих на себе в рамках процесу вступу. По-третє, участь ООІ сприяє **прозорості та інклюзивності**, що узгоджується з акцентом ЄС на залученні громадянського суспільства. Це не лише зміцнює легітимність реформ, але й розширює можливості спільноти осіб з інвалідністю, надаючи їм **голос** у формуванні власного майбутнього.

На якому етапі перебувають Україна, Молдова та Грузія в процесі вступу?

Європейська Комісія визначає 9 етапів для отримання членства в ЄС.¹ Швидкість, з якою країна-кандидат проходить ці етапи, залежить від того, як ефективно вона виконує вимоги ЄС. Станом на жовтень 2024 року Україна та Молдова працюють над відкриттям переговорів щодо Розділу 23 «Правосуддя та основні права» (етап 6 процесу вступу). Цей розділ є надзвичайно важливим, оскільки він демонструє відданість країни основним цінностям та принципам ЄС. Тому переговори щодо цього розділу відкриваються першими і закриваються останніми. Після відкриття переговорів щодо Розділу 23 можуть вестися переговори за іншими 34 розділами одночасно. Грузія наразі має статус країни-кандидата (етап 3 процесу вступу). Станом на липень 2024 року процес вступу Грузії був призупинений.²

¹ Європейська Комісія, «Фактична інформація: Процес вступу до ЄС крок за кроком»/European Commission, ['Factsheet: The EU Accession Process Step-by-Step', 2023.](#)

² ЄС Східне сусідство, «ЄС: Процес вступу Грузії до ЄС наразі зупинено» /EU NeighbourhoodEast, ['EU: Georgia's EU accession process is stopped for now'](#), 9 July 2024.

Кроки до членства в ЄС:

1. **Подання заявки.** Країна подає заявку на вступ до ЄС.
2. **Висновок Комісії.** Європейська Комісія розглядає заявку і видає висновок на основі Копенгагенських критеріїв.
3. **Статус кандидата.** ЄС приймає рішення про надання країні статусу кандидата.
4. **Початок переговорів.** ЄС приймає рішення про початок переговорів про вступ з країною-кандидатом.
5. **Переговорні рамки.** Країна-кандидат працює над узгодженням із законодавством і стандартами ЄС за 35 розділами переговорів.
6. **Переговори щодо розділів.** Країна-кандидат працює над узгодженням із законодавством і стандартами ЄС за 35 главами законодавства ЄС і шістьма тематичними кластерами.
7. **Заключні переговори.** Після закриття всіх розділів ЄС оцінює готовність країни до членства і приймає рішення про прийняття країни-кандидата.
8. **Договір про вступ.** ЄС готує проект Договору про вступ, який підписується і ратифікується всіма державами-членами ЄС і країною-кандидатом.
9. **Членство.** Після ратифікації країна офіційно стає членом ЄС.

Як ООІ можуть брати участь у процесі вступу??

ООІ мають різні інструменти для участі в процесі вступу. Для зручності їх поділено на структуровані, напівструктуровані та 'ad hoc' інструменти. **Структуровані інструменти** мають встановлену процедуру для участі або членства, яка є публічно доступною та відкрита для будь-якої організації, що відповідає вимогам. Членство зазвичай є конкурентним, отримується через періодичні відкриті публічні конкурси або постійні запити. **Напівструктуровані інструменти** також мають встановлену процедуру для участі, але участь зазвичай відбувається на запрошення. **'Ad hoc' інструменти**

стосуються можливостей, що виникають через адвокаційну роботу, співпрацю, мережування або ініціативи, які часто обмежені в часі. Описані нижче інструменти не є вичерпним списком радше добіркою найвідоміших можливостей, доступних для громадянського суспільства. Кожен з них виконує певну функцію та має певну мету.

Структуровані інструменти

- Через **членство у Форумі громадянського суспільства Східного Партнерства (ФГС)** ООІ можуть сприяти впровадженню УА/ПВЗВТ в Україні, Молдові та Грузії.
- **Членство у Платформах громадянського суспільства (ПГС)** забезпечує прямий контакт з інститутами ЄС та європейськими мережами громадянського суспільства.
- **Членство у переговорних робочих групах** дозволяє удосконалювати національне законодавство та забезпечувати його відповідність до стандартів ЄС в рамках процесу вступу.

Напівструктуровані інструменти

- **Повідомлення в рамках Діалогів ЄС про права людини** дозволяють безпосередньо інформувати ЄС про стан виконання прав осіб з інвалідністю в країні.
- **Статус спостерігача на Платформі з питань інвалідності Європейської Комісії** дозволяє ознайомитися з функціонуванням та процесами прийняття рішень у ЄС, а також інформувати Комісію про стан прав осіб з інвалідністю в країні.

'Ad hoc' інструменти

- Регулярна **комунікація з «Брюсселем»** допомагає побудувати стійкі відносини з представниками ЄС та доносити повідомлення, проблеми, подавати письмові матеріали напяму.

- **Взаємодіючи з Представництвами ЄС**, ООІ впливають на «порядок денний прав людей з інвалідністю» ЄС на національному рівні, отримують фінансову підтримку для реалізації ініціатив.
- **Консультативний статус при Європейському економічному та соціальному комітеті (ЄЕСК)** допомагає ділитися місцевим досвідом, знаннями та інформацією про поточну ситуацію в країні з ЄС.
- **Співпраця з іншими ООІ** сприяє обміну знаннями.
- **Мережування з регіональними та глобальними коаліціями** дозволяє посилити адвокаційні зусилля, об'єднуючи голоси всередині коаліцій.
- Через **взаємодію з міжнародними організаціями ООІ** можуть просувати права людей з інвалідністю на національному рівні у сферах, які прямо чи опосередковано сприяють полегшенню процесу вступу до ЄС.

Що потрібно знати перед прийняттям рішення про участь у процесі вступу?

Процес вступу вимагає довгострокових зобов'язань. Він передбачає налагодження зв'язків, створення мереж, підвищення рівня знань персоналу, розширення експертизи, розробку адвокаційних стратегій - завдання, з якими зазвичай можуть впоратися вже існуючі організації. Однак це не означає, що місцеві ООІ або новостворені організації не можуть брати участь у процесі вступу. Хоча рівень залученості або зобов'язань може бути різним, **ключовим моментом є послідовність**. Наприклад, якщо ООІ вирішує зосередитися на підготовці звітів громадянського суспільства для Європейської Комісії в рамках «Пакету розширення», корисно щорічно брати участь у цьому процесі. Це може допомогти підвищити вашу видимість як в Європейській Комісії, так і в національному уряді, що зробить вас

цінною контактною особою в цій конкретній сфері. Оцінка ваших власних можливостей (часових, людських і фінансових ресурсів) та сфер адвокації може допомогти вам вирішити, де ви можете зробити найефективніший внесок.

Важливо також **уникати марнування ресурсів або заподіяння шкоди**. Наприклад, якщо ООІ приєднується до переговорної робочої групи, але не відвідує її засідань або не має достатнього досвіду для того, щоб зробити значущий внесок (розробляти проекти законів, аналізувати їх, пропонувати поправки тощо), вона може просто займати місце в ній. Оскільки переговорні робочі групи складаються переважно з представників органів державної влади, місця для громадянського суспільства в них часто обмежені. Тому будьте свідомими та реалістично оцінюйте свої можливості.

Нарешті, для спільноти людей з інвалідністю в країні корисно **представляти єдиний голос** перед ЄС та власним урядом. Розділивши сфери експертизи та залучення, ви зможете доповнювати роботу один одного та уникати дублювання або конфлікуючих позицій всередині спільноти.